

A RECUPERACIÓN E RECICLADO DOS RESÍDUOS: UNHA URXENTE NECESIDADE

Xesús Pereiras López, Ramón Varela Díaz e Xosé Manuel López Ciprian

O abandono xeralizado e a xestión deficiente -cando existe- en materia de xestión de residuos sólidos producido pola actividade humana ven sendo unha dinámica no noso país. A recuperación e reciclado de materiais recuperábeis (papel, cartón, vidro, metais, materia orgánica, etc...) é unha asignatura que tan só ten superado anecdoticamente os concellos de Monforte (através de Caritas), Noia e Narón, e o xa famoso bairro de Coia en Vigo. O habitual é ver lixo por todas partes, vertederos incontrolados e vontades políticas que se pretenden mascarar a súa inoperancia en campañas como «mantén limpa a tua cidade», onde o receptor da mensaxe está sempre á marxe de responsabilidades institucionais: o sufrido cidadán que ten que padecer todo tipo de críticas pola súa falla de educación cívica e de colaboración, por exemplo, cos gobernos municipais.

Alguns datos da situación dos RSU en Galiza

Valla como exemplo os datos aportados polo propio Ministerio de Obras Públicas e Urbanismo (MOPU) quen reconece que, no ano 1988, no noso país a produción de residuos sólidos urbanos alcanza as 472.789 Tn/ano, das que o 58,6% (277.266 Tn/ano) é depositado en vertederos incontrolados, o 27% (128.097 Tn/ano) é depositado nos denominados «vertederos controlados» e o 14,2% (67.426 Tn/ano) é «destruído (?)» mediante o sistema de incineración. Calcula esta mesma fonte que a produción de residuos tóxicos e perigosos alcanza as 43.850 Tn/ano, das que 8.150 Tn/ano son incineradas, 7.350 Tn/ano reciben tratamentos físico-químicos e 28.350 Tn/ano son depositadas en cementerios de seguridade.

En 1988 existían no Estado 45 plantas de elaboración de compost (recuperación dos produtos

orgánicos dos residuos por meio da fermentación bacteriana para a súa posterior re-utilización como abono das terras), en tanto que, a esta altura, na Galiza non existe nengun planta.

Conseguentemente, mentres que no Estado se produce, no 1988, 746.454 Tn. de compost, en Galiza perde-se a posibilidade de recuperar moitas das nosas terras por meio deste abono «natural».

Entanto que no Estado existen, no 1988, 7.029 puntos de recollida de vidro, para a súa reciclaxe e recuperación, distribuídos en máis de 500 povoações. Esta medida beneficia a máis de 20 millóns de persoas, que xerou neste ano máis de 33 millóns de kilos de residuos de vidro. En Galiza, tan só 22 puntos, a meirande parte deles en Coia (Vigo), a pesar dos beneficios sócio-económicos e as actitudes cidadás solidárias conseguidas con esta medida.

Por outra banda, no Estado recupera-se casi o 54% do papel e cartón usados, no noso país, de forma institucionalizada, cero, podendo-se recuperar, cunha política de reciclaxe planificada, o 80% destes produtos. O potenciamento desta medida, non só contribuíria a disminuír -e eliminar- o deficit comercial e a necesidade de demanda de papel, senón que provocaría importantes beneficios ao noso país, nos seguintes niveis:

a) conservaríamos recursos forestais. Para obter unha tonelada de papel precisa-se uns 4 m³ de madeira. Este punto é de terríbel actualidade no noso país, onde os proxectos de instalación de novas plantas de celulosas, como sabemos, van condicionar negativamente o noso futuro forestal. Coa recuperación do papel e cartón usados e a celulosa producida actualmente en Lourizán, Galiza contaría cunha industria papelera pensada no país, sen necesidade do potenciamento dos monocultivos de eucaliptos e piñeiros, contribuíndo, por ende, ao fortalecemento dunha política forestal centrada nas especies nobres autóctonas, cunha madeira de calidade, deficitária hoxe nos mercados europeos.

b) conseguiríamos un grande aforro enerxético. O procedimento de recuperación e reciclaxe destes materiais supón un aforro de enerxía do 50%. Como é sabido, se a fabricación dunha tonelada de papel normal necesita 100.000 litros de agua e consome 5.000 kilowátios/hora, a mesma cantidade de papel reciclado necesita 2.000 litros de agua e consome 2.500 kilowátios/hora.

c) lograríamos importantes aforros por disminución de lixo. O contido en peso de papeis e cartóns nos residuos urbanos representa o 20% dos residuos producidos. Se se promove unha política recuperadora destes materiais, abarataría-se o

custe e melloraría-se o servizo de recollida.

d) protexeríamos o medio ambiente. Aforrariamos cáseque o 80% de água; a contaminación atmosférica reduciría-se un 73%; as materias en suspensión nas águas residuais non alcanzarían o 25% e os residuos sólidos producidos non alcanzarán o 39% do que produce a fabricación do papel normal.

O Plan de RSU de Adega

Ante este panorama, ADEGA elaborou un Plan de Xestión de Resíduos Sólidos Urbanos que apresentou ao Conselleiro de Ordenación do Territorio e Obras Públicas o pasado ano.

O Plan de ADEGA recollía as seguintes medidas, a executar á maior brevidade:

- 1. Recoller** o lixo no medio rural en todos os Concellos.
- 2. Eliminar** todos os vertedeiros incontrolados.
- 3. Dotar** de medios axeitados a todos os concellos: camións, contenedores, etc.
- 4. Iniciar** un plan de recollida de vidro, para a súa posterior reciclaxe. Debería dotar-se con contenedores e servizo de recollida do vidro ás sete grandes cidades galegas no prazo do ano 1990 e nos seguintes anos promover esta práctica nas vilas.
- 5. Elaborar** un estudo para criar un plan de recuperación e reciclado do papel e cartón usados. Promover inicialmente esta recuperación nas distintas administracións públicas.
- 6. Elaborar** un plan de aproveitamento da materia orgánica dos residuos para fabricar compost.
- 7. Opoñer-se** á instalación de novas incineradoras de lixo, a fin de evitar a súa alta contaminación atmosférica, promover a recuperación de materias primas que se queiman e aforrar enerxía.
- 8. Criar** urxentemente vertedeiros controlados provisionais mancomunados, tendo en conta o impacto ambiental e escollendo o lugar idóneo. Selar os numerosos vertedeiros que non cumpren unhas mínimas condicións sanitárias e recuperación paisaxística dos terreos afectados.
- 9. Elaborar** un plan de educación ambiental que, canalizado polos medios de comunicación e os centros de ensino, chegue a sensibilizar e concienciar a toda a poboación da necesidade de protec-

ción da natureza, da limpeza do medio, dos problemas ambientais e de saúde derivados da negativa xestión dos residuos producidos.

10. Instalar contenedores especiais para a recollida de pilas e pilas botón.

11. Elaborar medidas disuasórias para reducir o

especialmente, nas áreas de Ferrol-A Coruña; Pontevedra-Vigo; Santiago-Rias; e Lugo-Ourense.

b) Potenciar as indústrias de reciclado do vidro.

c) Potenciar as indústrias de reciclaxe de papel e cartón usados.

consumo de materias dificilmente degradábeis como plásticos, envases non retornábeis, etc.

12. Instalar zonas «pilotos» para a selección de lixo.

13. Estudar a viabilidade de transporte por ferrocarril até o vertedeiro en determinadas áreas.

Complementariamente a estas medidas de urxencia, ADEGA propuña as seguintes actuacións para o período 1990-1993:

a) Potenciar as indústrias de fabricación de compost, promovendo a súa posta en funcionamento,

No caso de non existir iniciativa privada a estes proxectos, o propio goberno galego promovería a súa instalación e, consecuentemente, a comercialización destes produtos.

d) Opoñer-se á instalación de vertedeiros para residuos químicos, radiactivos, tóxicos e perigos en Galiza.

e) Vixilar o control, xestión e eliminación dos produtos químicos e radiactivos xerados no noso país.

f) Criar unha Comisión de Seguimento da execución do Plan, onde tería que incluír-se aos grupos

de defensa ecolóxica actuantes en Galiza.

Este Plan foi valorado moi positivamente polo Sr. Cuiña, quen compartía a nosa idea de que, en boa medida, a recuperación da imaxe dunha «Galiza verde» pasaba pola eliminación dos riscos derivados dos RSU para o medio ambiente e, mesmo, para a saúde das poboacións. Non obstante, no ano 90 pouco se realizou do prometido e a situación anterior segue sen variar. Mesmo, nestes días vimos de coñecer o novo plan de RSU proposto pola COTOP e que centra a súa xestión na proposta de instalación de novas incineradoras (na Coruña e Vigo), rexeitando, semella, definitivamente as alternativas de reciclaxe.

Razóns para a oposición ás incineradoras

As desvantaxes das incineradoras, fronte á recollida selectiva de RSU, reciclaxe de papel e cartón usados, así como á elaboración de compost a partir da materia orgánica do lixo, son enormes, sobre todo se estas alternativas non se toman en consideración dentro dunha política integral de xestión dos residuos sólidos. De todos xeitos, apuntamos algúns inconvenientes que, pensamos, xustifican a inadecuación desta solución:

1. As incineradoras requiren un gran investimento, acorde coa demanda social de eliminar riscos contaminantes para o entorno e a saúde. Dada a permisibilidade dos actuais poderes políticos non cremos que se vaian coidar en exceso as medidas correctoras do impacto ambiental, polo que representa unha solución negativa para resolver esta problemática.
2. Os custes de funcionamento, debido á súa especialización, das incineradoras é relativamente alto. Os custes de mantimento e reparación das plantas son altos, dado que a equipa e a maquinaria se averían frecuentemente por arámios, metais aplastados e materias fusíbeis, abrisos e explosivos que aparecen nos residuos. Así pois, a combinación de grandes investimentos de capital, reparación e mantimento custosos, producen un coste por tonelada na xestión de reídos maior que a doutros métodos aceptábeis, ademais de que o obxectivo final buscado é a eliminación dos residuos, non a súa recuperación.

3. A xustificación económica da eliminación de residuos por este método defende-se pola situación estratéxica das instalacións (as comarcas da Coruña e de Vigo, as de maior densidade e produción, conseguintemente, de residuos). Surxe, con isto, a dificultade para atopar, nestes entornos, un emprazamento aceptábel e que non entre en contradición coa oposición xeral das poboacións dos lugares (lembremos nestes días as protestas dos veciños de Vigo, por exemplo). O tránsito diario e continuo de camiións e outros medios de transporte de residuos resulta, entón, molesto, levando consigo un factor de risco, por exemplo, para comunidades residenciais fóra dos núcleos urbanos.

4. A incineración, basea o seu obxectivo, como dixemos, na eliminación, non na recuperación dos residuos. En debén, este método non é completo, dado que as cinzas converten-se de novo nun problema e hai que aplicar novos métodos de tratamento para a súa eliminación definitiva.

5. Por outra banda, a instalación de incineradoras de RSU pode converte-se, dado o papel asignado ao noso país no contexto europeo, nunha xustificación «que nen pintado» para eliminar residuos químicos, tóxicos, perigosos e radioactivos que sobran por todas partes e non se sabe que facer con eles. Non hai que esquecer que se está estudando diversas zonas de Galiza para instalar cimentérios de residuos tóxicos e perigosos, e que, habitualmente, as incineradoras de RSU converten-se en lugares idóneos para solucionar os problemas derivados da inexistencia de control sobre os residuos industriais.

Outras propostas sobre os RSU

Como é habitual as accións máis positivas viñeron de fóra da administración autonómica. Por unha banda, a proposta, apresentada pola Comisión de Medio Ambiente da Mancomunidade de concellos da comarca da Coruña, que é presidida polo Concello de Oleiros, de ubicación dunha planta de reciclaxe e compostaxe de RSU desta mancomunidade nos terreos da Central Termoeléctrica de Meirama (Cerceda), proxecto centrado nos obxectivos, coincidentes co movemento ecoloxista galego, de economizar materias

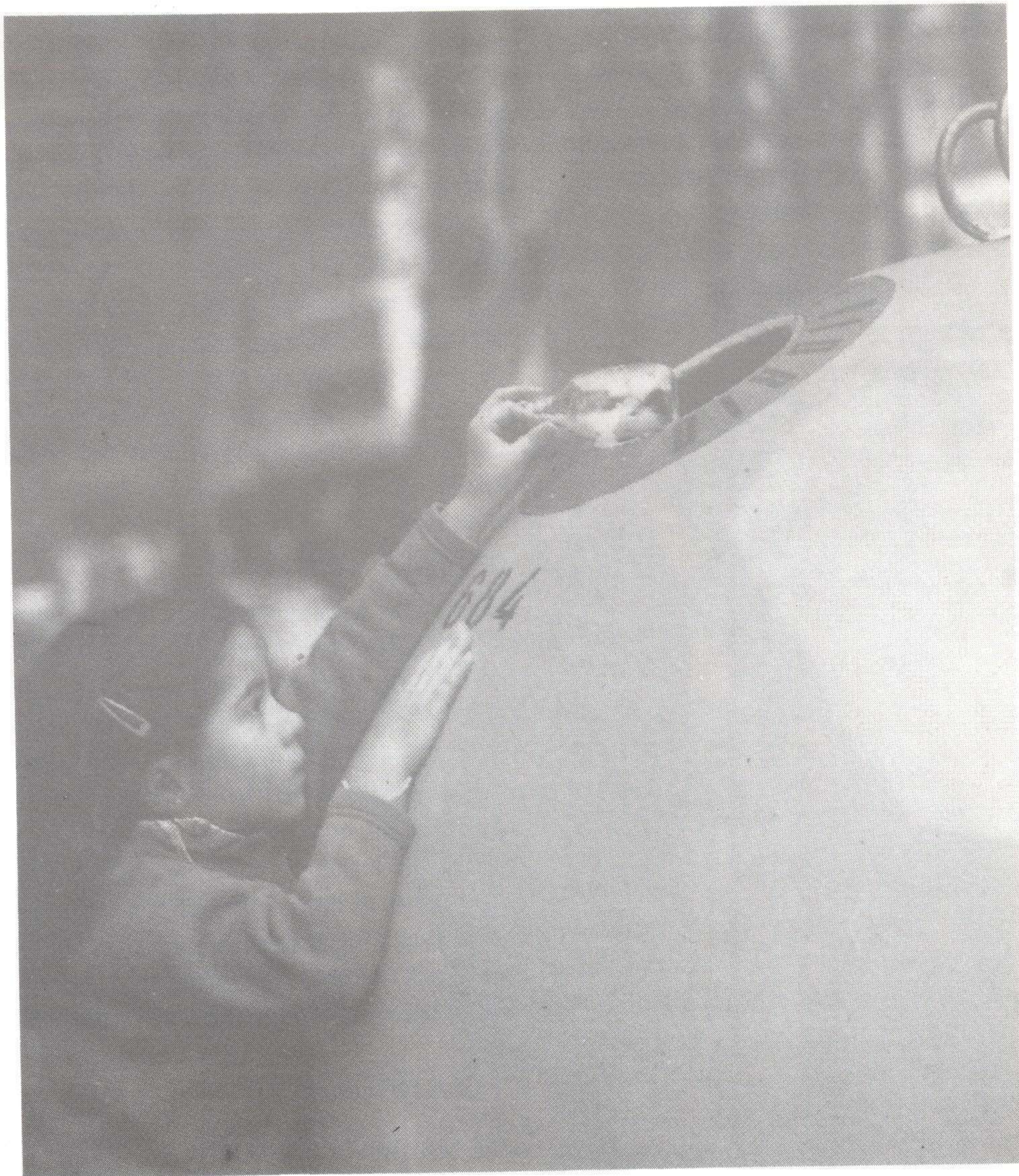
primas, de aforro enerxético, de protección do meio natural e, moi importante neste caso, de restauración do entorno. O uso do compost resultante in situ para a rexeneración dos fondos da explotación mineira actual e de canteiras actualmente abandonadas, coa idea de construír viveiros forestais de plantas autóctonas nobres, para a posterior repovoación dos nosos montes, é unha boa proba das avertaxes da recuperación dos produtos orgánicos do RSU, ademais de converter-se unha fonte indirecta de ingresos para as administracións locais, dada a súa rendabilidade e demanda, claramente competitivo co abono químico, tan perxudicial para a conservación da produtividade e equilibrio das nosas terras. Esta planta iría acompañada dun ambicioso proxecto de investigación, formación ocupacional e promoción industrial, centrado nun Centro de Educación e Divulgación da Reciclaxe de RSU.

Por outra banda, a destacar a presentación o pasado xaneiro polo Grupo Parlamentario do BNG dunha Proposición non de lei para a recollida, tratamento e aproveitamento dos residuos urbanos, centrada na necesidade de crear plantas de elaboración de compost, na oposición á instalación de novas incineradoras e no apoio á proposta da Mancomunidade de concellos da comarca da Coruña, e que complementaba outra, presentada no mes de decembro, que facía especial fincapé na necesidade de que a propia Administración autonómica iniciará unha política interna de recuperación, tratamento do papel usado e de utilización do papel reciclado na documentación e publicacións oficiais da Xunta e do Parlamento, como paso previo para unha xeneralización posterior en todas as administracións públicas e en todas as cidades e vilas do país. Infelizmente esta proposta foi recentemente rexeitada polo voto do grupo maioritario no Parlamento, nunha decisión non exenta de paradoxa, xa que se votou en contra da proposta, pero, segun o portavoz do PP, «isto non supón que estexamos en contra nen moito menos»

Neste días coñecemos tamén a iniciativa dos estudantes da Facultade de Xeografía e Historia da Universidade de Santiago encamiñadas á recollida selectiva do papel e á potenciación do uso do papel reciclado nas súas actividades,

completada pola creación, por parte da Axencia Municipal de Desenvolvemento do Concello de Santiago, dunha empresa de reciclaxe de papel.

É un feito o aumento da sensibilidade cara á problemática medioambiental no noso país por parte da poboación, é un feito, tamén, que cada vez son maiores os sectores contrarios á actual políti-

ca de xestión dos RSU por parte da Administración (lembre-se a conflituosidade pola ubicación e eficacia dos vertedeiros «controlados» en múltiples concellos do país), é, en definitiva, un feito que o tratamento e recuperación dos residuos sólidos urbanos supoñen unha urxente necesidade para a calidade de vida e o equilibrio do noso meio natural. ■